

ВІДГУК

**офіційного опонента д.мед.н., проф. Хоменко І.М. на дисертаційну роботу
Чорної Валентини Володимирівни на тему «Гігієнічне оцінювання
закладів охорони здоров'я для надання психологічної і психіатричної
допомоги населенню в довоєнний період та в умовах воєнного стану», яка
подана на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за
спеціальністю 14.02.01 - Гігієна та професійна патологія**

Актуальність проблеми наукового дослідження. В останнє десятиліття ВООЗ відзначає зростання глобального тягаря психічних хвороб серед усіх захворювань, що є однією з основних причин інвалідності у світі, яка є великим тягарем на фінансово-економічну та соціальну політику будь-якої держави. Встановлено, що багато країн будь якого рівня зустрічаються з проблемою збереження та зміцнення психічного благополуччя населення, а особливо серед маргінальних і уразливих груп населення враховуючи масштаби як матеріального і людського збитку, що наноситься суспільству, страждання рідних хворих та інвалідність. За даними епідеміологічних досліджень від 5% до 7% населення світу страждає від психічних захворювань. Стан громадського (психічного/ментального) здоров'я населення України загострився під час повномасштабної війни росії проти України. За даними МОЗ України у зв'язку з бойовими діями на території України кожний п'ятий українець матиме важкі психічні травми, і кожний десятий відчує тривогу, депресію, психосоматичні розлади середнього та важкого ступеню, які можуть тривати від 7 до 10 років.

Дослідники Університету Саутгемптона провели велике опитування, щоб оцінити вплив війни, що триває, на психічне здоров'я українців, вимушених покинути свої домівки.

Опубліковані в журналі PLOS Global Public Health, результати [дослідження](#) свідчать про високий рівень посттравматичного стресового розладу (ПТСР) і генералізованої тривоги як серед біженців, так і серед внутрішньо переміщених осіб.

Практично 70% усіх учасників опитування відзначили підвищену тривожність, причому ті, хто залишився в Україні, відчували вищий рівень тривоги і частіше страждали від хворобливих спогадів.

На сьогодні кількість осіб із психічними розладами в Україні досягла 1,2 млн., із них 700 тисяч мають алкогольну залежність, 70 тисяч – наркотичну залежність. Близько 30% населення України впродовж життя страждають на психічні розлади, а за останні роки під час пандемії COVID-19 їх число зросло ще більше. За статистичними даними, смертельні випадки через самогубства впродовж трьох останніх років (2019-2021 рр.) поступово зменшились з 1,07% до 0,85%, але при цьому перевищують показники у європейських країнах і знаходяться у числі перших 25 країн світу. Водночас показники поширеності розладів психіки та поведінки за період 2011-2018 рр. збільшились на 4,2%.

В умовах реформування галузі охорони здоров'я в Україні є надзвичайно важливим розроблення нового нормативного документу санітарного законодавства, який встановлює вимоги до проектування, будівництва, оздоблення, оснащення та експлуатації психіатричних закладів охорони здоров'я, які надають психологічну, психіатричну медичну допомогу населенню, що і перебуває в центрі дисертаційної роботи.

Автором запропонована нова модель надання психологічної та психотерапевтичної допомоги населенню на всіх трьох рівнях медичної допомоги, що є відображенням у розробленому проєкті Закону України «Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні» для збереження психічного здоров'я населення у воєнний та післявоєнний період України. Автором також запропоновано гігієнічно обґрунтовані профілактичні заходи та розроблено алгоритм мультидисциплінарного та міжсекторального запровадження міжнародних і європейських стандартів у сфері забезпечення створення оптимальних умов для надання психолого/психіатричної допомоги, впровадження європейського досвіду закладів охорони здоров'я в умовах воєнного та післявоєнного стану в Україні, що визначило актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження Валентини Володимирівни Чорної.

Метою дисертаційної роботи було наукове вдосконалення гігієнічного оцінювання забезпечення ефективності надання психологічної і психіатричної допомоги населенню у закладах охорони здоров'я в умовах реформування медичної, містобудівної галузей та воєнного і післявоєнного стану.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

1. Проаналізувати та встановити відповідність національного медичного та містобудівного законодавств у сфері охорони психічного здоров'я сучасним міжнародним вимогам.

2. Визначити санітарно-гігієнічні проблеми існуючого фонду психіатричних закладів охорони здоров'я і дати оцінку стану забезпеченості населення України психологічною і психіатричною допомогою в умовах воєнного та післявоєнного стану.

3. Провести гігієнічну оцінку проєктних архітектурно-планувальних рішень існуючих психіатричних закладів охорони здоров'я за поглибленою програмою оцінки санітарно-гігієнічного стану та умов їх функціонування з урахуванням вимог реформування медичної галузі.

4. Визначити та вивчити вплив чинників внутрішньо лікарняного середовища психіатричних закладів на самопочуття пацієнтів.

5. Дослідити динаміку змін психофізіологічного стану медичного персоналу (з урахуванням статі) закладів охорони здоров'я загального та психіатричного профілю в залежності від внутрішньолікарняних умов, тривалості їх медичної трудової діяльності в мирний час та в умовах воєнного стану.

6. Розробити санітарно-епідеміологічні вимоги до нормативної містобудівної бази України з проєктування закладів охорони здоров'я з надання психологічної і психіатричної допомоги населенню з урахуванням вимог реформування медичної галузі та воєнного стану.

7. Розробити комплекс профілактичних заходів, спрямованих на оптимізацію умов та безпеку в закладах охорони здоров'я психіатричного профілю та визначення детермінант психічного здоров'я медперсоналу.

8. Розробити алгоритм мультидисциплінарного та міжсекторального

запровадження міжнародних і європейських стандартів у сфері забезпечення створення оптимальних умов для надання психологічної та психіатричної допомоги в умовах воєнного та післявоєнного стану в Україні.

Наукова база дослідження: Дисертаційна робота виконана самостійно, з використанням матеріалів власних натурних, аналітичних та лабораторних досліджень та даних НДР ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М.Марзєєва НАМНУ»: «Удосконалення гігієнічних підходів до планування громадської та житлової забудови» (шифр теми АМН.05.20, номер держреєстрації 0119U000546). Науково-дослідна робота виконувалася у лабораторії гігієни планування та забудови населених місць згідно з договором про творчу співпрацю між ДУ «ІГЗ НАМНУ» та Вінницьким національним медичним університетом імені М.І. Пирогова (угода №30 від 19 грудня 2018 року).

Об'єкт дослідження: формування нормативно-правової здоров'язберігаючої складової проектування сучасних закладів охорони здоров'я з надання психологічної та психіатричної допомоги; комплекс гігієнічних показників архітектурно-планувальних рішень для створення безпечних умов праці медперсоналу, перебування пацієнтів з урахуванням воєнного стану; вплив внутрішньолікарняного середовища психіатричних лікарень на умови перебування пацієнтів, самопочуття та працездатність медперсоналу.

Наукові дослідження проводились на базі КНП «Вінницької обласної психоневрологічної лікарні ім. акад. О.І. Ющенко Вінницької обласної Ради» та в ЗОЗ загального профілю в мирний час і в умовах воєнного стану в натурних умовах.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що це перше комплексне дослідження, на теренах України з наукового розгляду питань щодо гігієнічного забезпечення оптимальних умов та безпеки проектування нових або реконструкції існуючих закладів охорони здоров'я з надання психологічної та психіатричної допомоги населенню з урахуванням

вимог реформування медичної і містобудівної галузей воєнного і післявоєнного стану, за результатами якого вперше:

- на основі аналізу відповідності національного санітарного та містобудівного законодавства у сфері проектування та будівництва психіатричних закладів охорони здоров'я сучасним європейським вимогам науково обґрунтовано та розроблено його здоров'язберігаючу складову з урахуванням воєнного стану;

- визначено вплив архітектурно-планувальних рішень, чинників внутрішньолікарняного середовища вітчизняних психіатричних закладів на самопочуття пацієнтів та медичного персоналу, на формування відхилень у здоров'ї медпрацівників;

- визначено рівень санітарного та епідемічного благополуччя психіатричних закладів охорони здоров'я;

- розроблено алгоритм мультидисциплінарного та міжсекторального запровадження міжнародних і європейських стандартів у сфері створення безпечних та оптимальних умов надання психологічної та психіатричної допомоги населенню та урахування їх в процесі реформування медичної, містобудівної галузей і відображення їх у проекті Закону України «Про психологічну, психіатричну допомогу населенню України»;

- обґрунтовано потребу у лікарях психологах, психотерапевтах у зв'язку з наслідками українсько-російської війни та розроблено норматив забезпеченості психологічною допомогою з розрахунку¹ посада психолога на амбулаторно-поліклінічний заклад (на 90 відвідувань пацієнтів за зміну), на другому та третьому рівнів надання психологічної допомоги – 1 посада на кожні 75 працівників і на кожних 50 працівників у ЗОЗ ПП, що залучені до надання допомоги пацієнтам на робочій зміні (приміщення психологічного розвантаження -12 м² і кабінет психолога 6 м²);

- обґрунтовано нові гігієнічні підходи до планування та забудови закладів охорони здоров'я з надання медичних психологічних послуг населенню з максимальним наближенням до їх умов проживання - на рівні первинної

медичної допомоги – в центрах первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД);

- удосконалено нормативно-правову та інформаційно-методичну бази з питань гігієни проєктування, будівництва психіатричних закладів охорони здоров'я для забезпечення умов щодо збереження психічного здоров'я населення; розроблена Концепція («Дорожньої карти») формування нормативної бази проєктування та будівництва споруд і комплексів закладів охорони здоров'я.

Теоретичне значення: на основі натурних досліджень виявлено залежності санітарно-гігієнічного стану закладів охорони здоров'я психіатричного профілю зі змінами психофізіологічного стану пацієнтів; виявлено особливості впливу санітарно-епідемічного стану зазначених закладів на умови праці медичних працівників. Удосконалено теорію профілактичної медицини щодо збереження психічного здоров'я медпрацівників, пацієнтів та населення в цілому за умов оптимізації архітектурно-планувальних рішень, санітарно-гігієнічних умов закладів охорони здоров'я психіатричного профілю та організації психологічної і психіатричної допомоги.

Розроблено модель надання медичної допомоги особам з порушенням психічного здоров'я на різних рівнях системи охорони здоров'я.

Практичне значення одержаних результатів. За результатами аналітичних, натурних досліджень та їх теоретичного узагальнення розроблено гігієнічні вимоги щодо архітектурно-планувальних рішень закладів охорони здоров'я психіатричного профілю; обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення системи психологічної та психіатричної допомоги населенню України з урахуванням міжнародного досвіду, які викладено у нормативно-методичних документах, зокрема:

– проєкті державних санітарних правил і норм “Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають стаціонарну медичну допомогу населенню”;

– Державних будівельних норм України: ДБН В.2.2-10:2022 «Заклади охорони здоров'я» (угода з ПАТ «КІЇВЗНДІЕП» від 18.05.2017 р. №21); проєкті ДБН «Заклади охорони здоров'я Ч.1. Об'єкти закладів з надання первинної медичної допомоги»; проєкті ДБН «Заклади охорони здоров'я. Ч.2. Центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф»;

– Державних санітарних нормах і правилах «Санітарно-протиепідемічні вимоги до новозбудованих, реставрованих і реконструйованих закладів охорони здоров'я», Наказ МОЗ України № 354 від 21.02.2023;

– проєкті Закону України "Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні".

– матеріалах до Концепції («Дорожньої карти») формування нормативної бази проектування та будівництва споруд і комплексів закладів охорони здоров'я.

За матеріалами роботи висвітлено питання створення трьох рівнів психіатричної допомоги населенню України за аналогією вітчизняної трирівневої медичної допомоги: на рівні первинної ланки (амбулаторії загальної практики – сімейної медицини); на вторинному – лікарні загального профілю з відділенням психіатричної допомоги, психіатричні диспансери або реабілітаційні психіатричні денні відділення, університетські лікарні, заклади медико-соціальної допомоги тощо; на третинному – відділення високоспеціалізованих лікарень, інститутів психіатричного профілю, що внесено у нові Державні будівельні норми України: ДБН В.2.2-10:2022 «Заклади охорони здоров'я» (Основні положення); проєкт Державних будівельних норм України: «Заклади охорони здоров'я Ч.1. Об'єкти закладів з надання первинної медичної допомоги»; проєкт Державних будівельних норм України «Заклади охорони здоров'я. Ч.2. Центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф», проєкт Державних санітарних норм і правил «Санітарні протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають стаціонарну медичну допомогу населенню».

Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення. Дисертаційна

робота Чорної Валентини Володимирівни «Гігієнічна оцінка закладів охорони здоров'я для надання психологічної і психіатричної допомоги населенню в довоєнний період та в умовах воєнного стану» має стандартну структуру для дисертацій, викладена логічно, грамотною літературною українською мовою, з коректним використанням наукової термінології.

Дисертація складається із анотації, списку публікацій здобувача, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, аналітичного огляду літератури, розділу, в якому наведено дизайн і методи дослідження, 7 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів, висновків, списку використаних літературних джерел (601 назв, у т.ч. 149 джерела кирилицею та 452 латиною), 8 додатків. Робота викладена на 627 сторінках (обсяг основного тексту дисертації складає 343 сторінки).

Висновок Комітету з медичної етики ДУ «ІГЗ НАМНУ»(протокол № 4 від 23 листопада 2023р. засвідчує, що дисертаційна робота Чорної В. В. «Гігієнічне оцінювання закладів охорони здоров'я для надання психологічної і психіатричної допомоги населенню в довоєнний період та в умовах воєнного стану» виконувалася з урахуванням існуючих біотичних норм та стандартів щодо проведення наукових досліджень.

У першому розділі «Гігієнічні питання розміщення та функціонування закладів охорони здоров'я психіатричного профілю як безпекова детермінанта надання медичних послуг (аналітичний огляд літератури)» виконано аналіз літературних джерел про історичні аспекти створення спеціалізованих закладів охорони здоров'я психіатричного профілю в Україні; аналіз формування архітектурно-планувального, епідемічно благополучного та безпекового середовища у закладах охорони здоров'я психіатричного профілю країн ЄС; архітектурно-планувального, санітарно-гігієнічного та безпекового середовища вітчизняних закладах охорони здоров'я психіатричного профілю.

Авторка проаналізувала наукові доробки стосовно актуальних питань проектування та будівництва сучасних багатофункціональних наркологічних закладів; дизайнерських та архітектурно-планувальних рішень реабілітаційних

центрів ЗОЗ, центрів соціально-психологічної реабілітації як для дітей, так і для дорослих на прикладі закордонного; питань щодо впливу дизайну інтер'єрів ЗОЗ по відношенню пацієнта; питань щодо зовнішніх (природно-кліматичні, містобудівні, соціально-демографічні, економічні та екологічні) та внутрішніх (санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, естетичні, медико-технологічні, інженерно-технічні) факторів, що впливають на формування архітектури дитячих лікувальних закладів онкологічної спеціалізації та особливості психофізіології дітей на світло-кольорове середовище дизайну інтер'єрів в дитячих лікувальних закладів; питань поєднання світла і кольору, фактурних і природних матеріалів, які мають властивість покращенню психофізіологічного стану пацієнтів на психічні захворювання та медичних працівників медичних закладів.

У другому розділі «Програма, предмет, основні методи дослідження» авторкою охарактеризовано дані стосовно об'єкта, предмета і методів досліджень, а також наведено програму дослідження, що складалася з 8 етапів.

Слід відмітити, що програма досліджень є логічною, автор використовує адекватні, достатні за об'ємом, методи дослідження; для узагальнення отриманих результатів застосовано адекватні сучасні методи статистичної обробки баз даних.

У третьому розділі «Санітарно-гігієнічна оцінка умов праці медичного персоналу та умов перебування пацієнтів у сучасних психіатричних закладів охорони здоров'я» авторкою проаналізовано законодавства Європейського Союзу щодо покращення психічного здоров'я населення, нормативно-правове забезпечення. Проведено аналіз результатів гігієнічної оцінки проектних архітектурно-планувальних рішень та санітарно-гігієнічних умов існуючих ЗОЗ ПП України (за авторською Програмою оцінки санітарно-гігієнічного стану). Проведено ретроспективний аналіз даних державної статистичної звітності Державних статистичних форм МОЗ України № 18 «Звіт про фактори навколишнього середовища, що впливають на стан здоров'я людини» у Вінницькій області за період 2013-2022 рр. даних таблиці № 17, 12

«Дослідження фізичних факторів навколишнього середовища» і форм 7.8/1-21 ДУ «Вінницький обласний лабораторний Центр МОЗ України» за період 2020-2021 рр. щодо впливу чинників внутрішньолікарняного середовища ЗОЗ на стан здоров'я пацієнтів. Проведено санітарно-гігієнічну оцінку якості умов перебування пацієнтів з психічними розладами в стаціонарах закладах охорони здоров'я психіатричного профілю за їхніх родичів. Проведено оцінку відношення майбутніх медичних працівників до пацієнтів з психічними розладами в умовах стаціонару та профілактика стигматизації.

У **четвертому розділі** «Вивчення стану здоров'я медичних працівників психіатричних закладів охорони здоров'я та визначення чинників, що його зумовлюють в мирний час» наведено результати аналізу показників захворюваності і поширеності психічних розладів населення різних країн світу та України і забезпеченість психолого/психіатричної служби медичними працівниками; визначено стан здоров'я медичних працівників психіатричного та загального профілю закладів охорони здоров'я за результатами аналізу оцінки здоров'я в мирний час (з урахуванням статі, стажу роботи, кваліфікаційної категорії тощо) емоційної, поведінкової, ціннісно-мотиваційної складової. Авторкою проведено дослідження змін у психофізіологічному стані здоров'я медичного персоналу ЗОЗ ПП та медичних працівників загального профілю в залежності від стажу їх трудової діяльності та визначено формування предикторів розвитку емоційного вигорання у медичних працівників закладів охорони здоров'я, особливості формування мотивації у медичних працівників закладів охорони здоров'я до виконання професійних обов'язків та встановлення чинників, що впливають на ефективність їх праці в мирний час.

Розділ 5 «Вивчення стану здоров'я медичних працівників психіатричних закладів охорони здоров'я та визначення чинників, що його зумовлюють під час воєнного стану» присвячений визначенню обізнаності медичних працівників щодо свого здоров'я та чинників, які впливають на стан їх здоров'я під час воєнного стану; проведено дослідження змін емоційного,

поведінкового, ціннісно-мотиваційного компонентів та профілактичні заходи, які вони проводять під час воєнного стану. Авторкою обґрунтовано критерії змін у психофізіологічному стані здоров'я медичного персоналу закладів охорони здоров'я в залежності від стажу їх трудової діяльності щодо ступеня важкості праці за різними видами професійної діяльності, розвитку емоційного вигорання на різних фазах ПРЕВ та визначено особливості формування мотивації у медичних працівників закладів охорони здоров'я до виконання професійних обов'язків та встановлення чинників, що впливають на ефективність їх праці у воєнний стан.

За даними дисертаційного дослідження авторкою запропоновані профілактичні заходи для покращення психофізіологічного стану медичних працівників ЗОЗ.

У **шостому розділі** «Порівняльна оцінка психофізіологічних змін у медичних працівників у мирний час і в умовах воєнного стану, що впливали на стан їх здоров'я» наведено узагальнення результатів дослідження як в мирний час, так і в умовах воєнного стану щодо психофізіологічних змін у медичних працівників закладів охорони здоров'я.

Авторкою обґрунтовано, що в умовах війни медичні працівники ЗОЗ ЗП особливо у чоловіків втима знаходиться на статистично високому рівні по відношенню з жінками ЗОЗ ЗП, але на першому місці у цієї групи переважає стрес як у чоловіків, так і у жінок. У медичних працівників ЗОЗ ПП на першому місці чоловічої статі переважає перенасичення, на противагу жінок значнішим виявляється стрес. Професійне емоційне вигорання по всім фазам ПРЕВ у медичних працівників ЗОЗ під час воєнного стану знаходяться на високому та дуже високому рівнях і є ризиком переходу передхвороби у хворобу.

У **розділі 7** «Гігієнічне обґрунтування заходів з оптимізації умов життєдіяльності пацієнтів з психічними розладами в закладах охорони здоров'я психіатричного профілю» проведено аналіз санітарно-епідеміологічних вимог до нормативної містобудівної бази України та країн ЄС з проектування закладів охорони здоров'я з надання психологічної і психіатричної допомоги населенню

з урахуванням закордонного досвіду, вимог реформування медичної галузі та воєнного стану. Авторкою проведено гігієнічне обґрунтування заходів з оптимізації умов перебування пацієнтів з психічними розладами в стаціонарах закладах охорони здоров'я психіатричного профілю та гігієнічне обґрунтування профілактичних заходів та мультидисциплінарного алгоритму у сфері забезпечення створення оптимальних умов для надання психологічної та психіатричної допомоги населенню в Україні з урахуванням Міжнародних і Європейських стандартів. Авторкою обґрунтовані в гігієнічному відношенні заходи первинної та вторинної профілактики, обґрунтування мультидисциплінарного алгоритму надання психологічної та психіатричної допомоги населенню та впровадження Проактивної інтегрованої психологічної медицини/консультаційної психіатрії з врахуванням міжнародного досвіду сприятиме забезпеченню створення оптимальних умов перебування хворих на психічні розлади в умовах ЗОЗ ПП різних рівнів.

Результати, що отримано, є важливими для заходів з оптимізації умов життєдіяльності пацієнтів з психічними розладами в закладах охорони здоров'я психіатричного профілю

Особливістю **розділу 8** є обґрунтування і опис етапів надання психологічної та психотерапевтичної допомоги населенню на первинному та вторинному рівні медичної допомоги, розробка відповідного Закону України для збереження психічного здоров'я населення у воєнний та післявоєнний період України; імплементації міжнародного досвіду країн ЄС та інших країн світу з питань санітарно-гігієнічних вимог до проектування ЗОЗ ПП, досвіду діджиталізації (телемедицина, проактивна консультація) для створення оптимальних умов для пацієнтів та безпечних і комфортних умов праці для медичних працівників в національну санітарну та містобудівну базу України. Авторкою започатковано та впроваджено нормативні санітарно-гігієнічні вимоги стандартів, рекомендацій ЄС у вітчизняну нормативну базу: «Державні санітарні норми і правила «Санітарно-протиепідемічні вимоги до новозбудованих, реставрованих і реконструйованих закладів охорони

здоров'я», які затверджені наказом МОЗ України від 21.02.2023 р. № 354, та ДБН В.2.2-10:2022 «Заклади охорони здоров'я. Основні положення», проєкт Закону України "Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні" сприяло створенню нового типу ЗОЗ ПП в Україні з безпечним і комфортним середовищем не тільки для пацієнтів, а й для персоналу цих закладів.

Розділ «Аналіз та узагальнення результатів» віддзеркалює результати проведених досліджень та демонструє основні положення, які розв'язують важливу наукову проблему щодо збереження та зміцнення психічного/ментального здоров'я населення України в умовах воєнного і післявоєнного стану в країні.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів» результати проведених досліджень демонструють основні положення, які розв'язують важливу наукову проблему щодо збереження та зміцнення громадського (психічного/ментального) здоров'я населення України в мирний час та в умовах воєнного стану.

Висновки дисертаційного дослідження повністю відповідають завданням, підтверджені достатнім обсягом фактичного матеріалу, апробованими, стандартизованими методами, оновленими сучасними надбаннями світової науки, а також репрезентативністю вибірки та підібраними адекватними та інформативними методами математичної обробки даних (результати дослідження оброблено з використанням статистичного пакету ліцензованої програми TIVCOStatisticav.13.4 (серійний номер: JPZ808E093701ARACD-3), Excel). Вище викладене дозволило дисертантці адекватно обґрунтувати та сформулювати наукові положення, практичні рекомендації та висновки дисертаційної роботи. Таким чином, висновки і практичні рекомендації, що викладені у дисертації, заперечень не викликають.

Оцінюючи повноту викладу основних результатів дисертації в наукових і фахових виданнях, потрібно відзначити, що поставлені в дисертації задачі вирішені у повному обсязі, наукові положення, висновки і рекомендації

обґрунтовані, закономірно впливають із змісту дисертації та повністю відображені в 80 наукових працях: 28 з яких відображають основні наукові результати (10 – одноосібні) опубліковані у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, 9 - у журналах, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science Core Collection, видано 14 монографій із них 11 у міжнародних (США, Республіка Польща, Німеччина, Словаччина, Румунія, Грузія, Латвія); 4 – в інших іноземних наукових фахових виданнях (Республіка Польща, Індія), 13 публікацій апробаційного характеру, 3 навчальних посібники, 3 свідоцтва на раціоналізаторську пропозицію, 1 методичні рекомендації, 1 інформаційний лист.

Особистий внесок автора. Автором самостійно проведено аналіз літератури та вивчення наукової інформації щодо відповідності національного медичного та містобудівного законодавств у сфері охорони психічного здоров'я сучасним міжнародним вимогам; санітарно-гігієнічної проблеми існуючого фонду психіатричних закладів охорони здоров'я та оцінки стану забезпеченості населення України психологічною і психіатричною допомогою в умовах воєнного та післявоєнного стану; гігієнічної оцінки проектних архітектурно-планувальних рішень існуючих психіатричних закладів охорони здоров'я за поглибленою програмою оцінки санітарно-гігієнічного стану та умов їх функціонування з урахуванням вимог реформування медичної галузі; впливу чинників внутрішньолікарняного середовища психіатричних закладів на самопочуття пацієнтів; динаміку змін у психофізіологічному стані здоров'я медичного персоналу (з урахуванням статі) закладів охорони здоров'я загального та психіатричного профілю в залежності від внутрішньолікарняних умов, тривалості їх медичної трудової діяльності в мирний час та в умовах воєнного стану. Розроблено санітарно-епідеміологічні вимоги до нормативної містобудівної бази України з проектування закладів охорони здоров'я з надання психологічної і психіатричної допомоги населенню з урахуванням вимог реформування медичної галузі та воєнного стану; комплекс профілактичних заходів, спрямованих на оптимізацію умов та безпеку в закладах охорони

здоров'я психіатричного профілю та визначення детермінант психічного здоров'я медперсоналу; алгоритм мультидисциплінарного та міжсекторального запровадження міжнародних і європейських стандартів у сфері забезпечення створення оптимальних умов для надання психологічної та психіатричної допомоги в умовах воєнного та післявоєнного стану в Україні.

Особистий внесок здобувача становить понад 90 % від загального обсягу роботи.

Апробація результатів дисертації

Основні положення дисертації були оприлюднені на міжнародному, державному та регіональному рівнях, зокрема на: XV науково-практичній конференції «Актуальні питання медичної допомоги в умовах війни на сході України, цивільних умовах, психологічна реабілітація» (Вінниця, 27-28 квіт 2017р); науково-практичній конференції «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (Київ, 2019, 2022); XVII науково-практичній конференції «Перший крок в науку» (Вінниця, 2020); науково-практичній конференції «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (Київ, 2020); міжнародній науково-практичній конференції «Наукові досягнення медичної галузі та фармації країн ЄС» (м. Ченстохова, Республіка Польща, 2021); міжнародній науково-практичній конференції «Концепція сучасної фармації та медицини в Україні та країнах ЄС» (м. Влоцлавек, Республіка Польща, 2021); Третього наукового симпозиуму з міжнародною участю "Громадське здоров'я в глобальному та регіональному просторі – виклики в умовах пандемії COVID-19 та перспективи розвитку» (м.Тернопіль, 2021); XI міжнародній науково-практичній конференції "International scientific innovations in human life: (Манчестер, Велика Британія, 2022); I міжнародній науково-практичній конференції «Scientific progress: innovations, achievements and prospects» (Munich, Germany, 2022); International scientific conference: conference proceedings «New trends and unsolved issues in medicine» (Riga, Latvia, 2022); науково-практичній конференції з міжнародною участю до всесвітнього дня ВООЗ «Здоров'я для всіх» (Київ, 2023); II

міжнародній науково-практичній конференції "Innovations and prospects in modern science» (Stockholm, Sweden, 2023); міжнародній науково – практичній конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Гамбург, Німеччина, 2023); міжнародній науково – практичній конференції «Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи» (Переяслав (Київ. обл.) Університет Г. Сковороди в Переяславі, 2023).

Підготовлено та надруковано навчальний посібник «Нові гігієнічні підходи до сучасного містобудування в Україні» (2021), які впроваджені у навчальний процес медичних вишів.

Під час вивчення матеріалів дисертації, аналізу наукових публікацій дисертантки фактів академічного плагиату (в тому числі запозичення ідей, моделей, відсутності належних посилань, помилок цитування тощо) не виявлено. Робота не містить ознак фальсифікації результатів досліджень. Отже, наявності порушень академічної доброчесності не виявлено.

Принципових зауважень до дисертаційної роботи немає.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Чорної В.В. в цілому, хотілося б у порядку уточнення та конкретизації окремих положень одержати відповіді на наступні запитання:

1. Поясніть, будь ласка, в якій мірі Ваші дослідження стосувалися існуючих та (або) нових закладів охорони здоров'я психіатричного профілю?
2. Що включав системний підхід у Ваших дослідженнях?
3. У відповідності до Наказу МОЗ України № 1614 від 03.08. 2021 р. зі змінами згідно Наказу № 354 від 21.02. 2023 р. у закладах охорони здоров'я передбачено організацію та заходи профілактики інфекцій та інфекційного контролю. Чи проводили Ви відповідні дослідження в закладах психіатричного профілю, якщо ні то чому?

4. Поясніть, будь ласка, алгоритм мультидисциплінарного та міжсекторального запровадження міжнародних і європейських стандартів у сфері створення безпечних та оптимальних умов для надання психологічної та психіатричної допомоги населенню в умовах реформування медичної, містобудівної галузей?

Висновок. Дисертація Чорної Валентини Володимирівни на тему «Гігієнічна оцінка закладів охорони здоров'я для надання психологічної і психіатричної допомоги населенню в довоєнний період та в умовах воєнного стану» на здобуття наукового ступня доктора медичних наук, є завершеною, самостійною науковою роботою, яка виконана на високому науково-методичному рівні та за своєю актуальністю, новизною, теоретичним і практичним значенням, ступенем обґрунтованості і достовірності положень, висновків та рекомендацій в повній мірі відповідає вимогам пп. 7 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступня доктора наук», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 502 від 19.05.2023), а її автор заслуговує присудження наукового ступня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.01 – гігієна та професійна патологія.

**Завідувачка кафедри громадського
здоров'я, епідеміології та екології
НУОЗ України імені П. Л. Шупика,
д.мед.н., професор**

Ірина ХОМЕНКО

